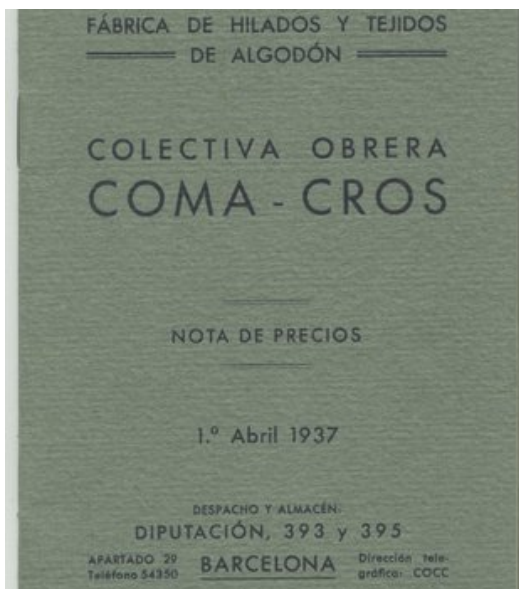

Dels llençols a la indústria de guerra

El nou ingrés al fons Coma Cros de Salt conté valuosos documents de l'Estat Major de la República

Alguns informes detallen les gestions a les ambaixades per aconseguir armes, avions i munició

Un catàleg de preus de la fàbrica ja col·lectivitzada de l'any 1937. Foto: FONS COMA CROS / ARXIU MUNICIPAL DE SALT.

Què feien al despatx d'uns irreprotxables fabricants de la burgesia barcelonina els informes confidencials d'alguns dels principals alts càrrecs de l'Estat Major de la República? Quina mena de relació tenia la fàbrica Kropotkin de Salt amb el Ministeri de Defensa o la Societat Espanyola de la Dinamita que als seus arxius quedí registrada una relació tan estreta i fluïda? O com és que, acabada la Guerra Civil, ningú no es va preocupar de destruir aquest material tan comprometedor, no només per als militars lleials al govern republicà, sinó per als intermediaris de les nacions estrangeres que van fer cas omís de la política de no intervenció en el conflicte espanyol? Mentre els investigadors no estudiïn el llegat, només es pot confirmar que les desenes de cartes, telegrams, contractes, escriptures i informes amb l'encapçalament de "Personal" o "Reservado" que han aparegut entre els papers de l'última donació de la família Coma Cros a l'Arxiu Municipal de Salt testimonien una frenètica activitat comercial i diplomàtica dels agents de la República per proveir-se d'armament i munició aprofitant els seus contactes a les

ambaixades. La documentació revela que les operacions eren dirigides des dels serveis destacats a la legació de París i que van comptar amb la complicitat del govern mexicà de Lázaro Cárdenas, que posaria a disposició de la República, mentre la resta de potències occidentals li giraven l'esquena, part de la seva flota naval com a tapadora per al tràfic d'armament a través dels principals ports d'Europa. Les maniobres del govern legítim per proveir-se d'armes a l'estranger ja han estat rastrejades per alguns historiadors, però sempre amb gran dificultat pel caràcter secret de les operacions; d'aquí l'excepcionalitat del material dipositat ara a Salt, que permet il·luminar les interioritats d'uns episodis insòlits.

L'historiador i arxiver de Salt, Frederic Mayol, conjectura que la col·lectivització de la Coma Cros, que durant la guerra va alternar la confecció de llençols amb el muntatge de granades i beines per a obusos, explicaria l'accés a aquests documents relacionats amb l'obtenció de material bèl·lic, i que al final del conflicte, quan els antics propietaris van recuperar la fàbrica, van incorporar aquests papers al seu propi arxiu. De fet, el zel amb què aquesta nissaga d'industrials barcelonins ha tingut cura de preservar el seu material de despatx ha permès reconstruir la història de l'empresa quasi dia per dia des de la seva fundació, el 1845. Pocs, però, revesteixen un interès tan singular per estudiar uns esdeveniments que ultrapassaven les vicissituds d'una indústria local.

Els documents, arxivats en dues de les carpetes procedents del despatx que Joan Coma-Cros Cazes tenia al passeig de Gràcia, posen al descobert, en efecte, una complexa trama de vaixells carregats amb armament de contraban noliejats des dels ports d'Anvers, Gdansk, Marsella, Hamburg o Split per proveir les fràgils defenses republicanes abans que la Unió Soviètica es convertís en l'únic país disposat a oferir-li obertament suport militar.

Les compres arribarien a ser tan descontrolades, que un informant es queixa que la comissió parisenc s'ha gastat en una setmana els 150 milions de pessetes que tenia assignats. Una nota de la Conselleria de Defensa de la Generalitat adreçada probablement al Ministeri de la Guerra de Madrid dóna compte del dramatisme de la situació: “Agotados en los dos meses y medio de lucha la totalidad de las existencias de los Parques de Artillería, y sin tiempo para que la industria privada haya podido modificar sus dispositivos para manufacturas guerreras, la carencia de municiones es total.” Una de les fàbriques que s'incorporarien a la indústria de guerra seria precisament la Coma Cros de Salt, col·lectivitzada per les Milícies Antifeixistes de la CNT-AIT l'agost del 36 i regulada com a col·lectiva obrera per decret de la Generalitat des del mes d'octubre, amb el nom de Kropotkin. Segons l'organigrama que consta a l'arxiu, l'empresa la dirigia des de Barcelona el “company” Manuel Aula i Màrtir, i Emili Verdaguer Font era el director tècnic de la fàbrica, que ja aquell mes s'encarregava del procés de nitració per obtenir explosius com ara trilita.

Entre els documents del fons Coma Cros han aparegut registres de personal vinculat a la Sots-secretaria d'Armament que permeten constatar la contractació de tècnics i enginyers qualificats per abordar les noves necessitats de producció, la majoria de procedència russa i amb uns salaris molt elevats. A un tal George Tolstov, per exemple, se li assigna a partir de l'1 de gener de 1938 un sou mensual de 2.000 pessetes i 2.000 francs. No és clar, però, que aquest contingent estranger treballés a la Coma Cros, encara que l'arxiu en conservi les referències laborals, entre altres raons perquè en un altre document un alt funcionari de Defensa reprova durament els responsables de la col·lectiva saltenca per haver-li enviat tota una remesa de munició muntada al revés. Hi consten, així mateix, nombrosos contractes amb fàbriques que produïen components explosius, principalment de València, Gandia, Cartagena i el Grau de Castelló, i un manual sobre “els components necessaris per construir dues mil espoletes de transició”.

Un dels plecs més valuosos, però, és un llarg informe, amb l'encapçalament “Adquisiciones especiales” i signat el 7 de setembre de 1936 per T [oribio?] Echevarria, que detalla les dificultats per adquirir armes i municions arran de la recent prohibició europea d'exportar material de guerra a Espanya. L'informant lamenta que en aquestes circumstàncies el preu de la mercaderia ha augmentat fins a propiciar “autèntiques estafes” i que han proliferat els aventurers i contrabandistes que acudeixen en tropell a l'ambaixada a la caça d'un bon negoci. En qualsevol cas, facilita una llista amb el material compromès fins a la data, que inclou fusells, metralladores, pistoles de diferent calibre, obusos, canons antiaeris, granades de mà, pólvora, ferrocrom, goma 1,i àcid nítric i sulfúric, a més de la relació dels vaixells, la majoria de pavelló mexicà (l'Azteca, el Veracruz, l'Hidalgo, l'Iciar, el Raymond, el Jalisco, el Durango), amb què és previst transportar la mercaderia fins a les bases navals de Cartagena o Gandia, amb cura d'esquivar la directiva d'embargament fent transbords a alta mar a través dels velers que posava a disposició del govern el nacionalista basc Lezo Urrestieta o servint-se de vaixells camuflats amb bandera americana o britànica. La majoria d'aquestes partides havien estat adquirides a Polònia, Iugoslàvia i Bèlgica, i incloïen també diverses remeses de material sanitari també metòdicament detallades (hi consta un lot de 5 milions de pots de llet condensada, a més de sèrum, iode, material quirúrgic, cloroform, un quilo de cocaïna i dos de morfina). A través d'aquests papers emergeix, a més, la col·laboració de la companyia Air France en el proveïment d'avions civils per a la causa republicana (els militars eren quasi impossibles d'aconseguir), que coordinava Corpus Barga amb l'assessorament del comandant Juan Aboal, o la mediació de l'escriptor André Malraux davant el gabinet de Léon Blum per suavitzar les mesures de l'embargament.

Publicat a:

-El Punt Avui. Comarques Gironines 16-02-2015 Pàgina 30

Font del document:

http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/5-cultura/19-cultura/823298-dels-llencols-a-la-industria-de-guerra.html?piwik_campaign=rss&piwik_kwd=portada&utm_source=rss&utm_medium=portada&utm_campaign=rss